

SLIK FÅR DU DEN INFORMASJONEN DU HAR KRAV PÅ.

(av Jon Haugsand, 2004.05.11)

Jensens, Karlsens og Nilsens problem

Arne Jensen ønsker å få en kopi av sin sykejournal. Etter å ha kranglet med sykehuset om sin *rett* til dette, og sykehusets *plikt* til å gi ham en kopi, svarer sykehuset at de ikke har noen måte å få ut en journalkopi og ikke har de tid heller. Etter ytterligere diskusjon, kommer det i posten en merkelig ustrukturert utskrift som inneholder formateringskoder blandet med medisinsk informasjon. Jensen mistenker den å være mangelfull i tillegg.

Rita Karlsen holder på med selvangivelsen og henvender seg til ligningskontoret for å få en elektronisk veiledning og skattekalkulator. Hun får tilsendt veiledningen i MS Word dokumentformat og kalkulatoren som et Excel rengeark. Men Rita Karlsen bruker Linux og har ingen måte å lese veiledningen eller bruke kalkulatoren.

Svein Nilsen er sekretær i en fortidsminneforening som har samlet gamle og nye tekster om en mindre bygd samt har en omfattende database med slektsinformasjon. Nilsens ansvar er å sørge for at dette blir ivaretatt for ettertiden. Halvparten av materialet er elektronisk og resten skanner Nilsen inn og brenner CD-er av all informasjon.

I alle tre eksemplene handler det om informasjon som må være tilgjengelig. Jensen slet med å få tak i informasjonen, har problemer med lesbarheten og bekymringer om kompletthet. Karlsen får riktig informasjon, men har ikke riktig utstyr for å bruke den. Nilsen er tilsynelatende fornøyd, men vil kunne få noen overraskelser i ettertid dersom verktøy for å bruke de elektroniske dokumentene ikke er tilgjengelig etter tre år.

Hva vi derfor trenger er en måte å kunne kreve av datasystemene som skal lagre og formidle informasjon at de må ha egenskaper som gjør informasjon tilgjengelig for Jensen, Karlsen og Nilsen. Vi stiller gjerne krav til datasystemer gjennom *kravspesifikasjoner* hvor den som skal kjøpe et datasystem beskriver hvilke egenskaper han ønsker, og gir til den som skal utvikle systemet. Disse er gjerne vanlige tekstlige dokumenter, noe som gir unøyaktigheter og rom for misforståelser. Kravene må jo tolkes av dem som skal utvikle systemet og behov uttrykt av en *bruker* har ofte en annen forståelse hos en *utvikler*.

En modell kan beskrive et krav

En effektiv metode for å uttrykke krav på er gjennom *modeller*.

Et godt eksempel på en slik modell er en *hustegning*. Du gir snekkere, rørleggere, elektrikere og andre håndverkere en *hustegning* som beskriver et hus. Tegningen gir informasjon om etasjeplan, veggplassering, kjøkken og våtrom, og lignende. Du kan, for å være tydelig, inntegne ønsket plassering av blant annet stikkontakter, lyspunkter, brytere og ovner. Dette kommuniserer til elektrikeren hvilke krav du stiller til det elektriske anlegget. Han vil nå stå fritt til valg av metode og materialer bare løsningen tilfredstiller de krav du har gitt.

Det finnes tilsvarende modeller for å beskrive behov til datasystemer, modeller for å beskrive hva systemet skal gjøre og modeller for sikre at hemmelig informasjon ikke kommer i urette hender. I prosjektet «Modellering av informasjonstilgjengelighet» prøver jeg å lage en modell hvor man kan beskrive krav til datasystemer som sikrer Jensens, Karlsens og Nilsens behov.

Det vil være for omfattende å komme inn på hvordan en slik modell skal se ut, men det vil iallfall inneholde en måte å beskrive *hva* som skal sikres, for eksempel en pasientjournal, en veiledning eller en database av slektsinformasjon. Videre må man kunne angi hvordan den sikrede informasjonen skal kunne endres over tid, i pasientjournal-tilfellet sier loven at informasjon ikke skal fjernes, det kan bare legges til nye opplysninger. Vi må også kunne angi i hvilket format informasjon skal kunne hentes ut i, papir eller elektronisk, web-dokument eller MS Word, norsk, samisk eller urdu og lignende. Viktig er også hvordan informasjonen skal sendes ut og hvor lang tid det maksimalt kan ta.

En modell er ikke perfekt

Det er fortsatt mye som kan gå galt selv om et datasystem er laget for å håndtere slike situasjoner som er nevnt ovenfor. Et dokument skrevet på engelsk blir ikke automatisk oversatt til samisk, og en person som eier et datasystem, kan i praksis fjerne gamle dokumenter. Men man oppnår iallfall at noe kan håndteres automatisk, og at man ikke kan unnskyldes seg med at systemet ikke støtter den type tilgjengelighet vi er ute etter.

Også husbygging kan gå galt selv om vi har aldri så gode tegninger. En *hustegning* er likevel et uvurderlig hjelpemiddel. Det samme kan også modeller av tilgjengelighet være.